

Teaching Classics. Fundamental Values in the Changing World

Akademgorodok, Russia, January 28–February 6

Teun Tieleman

Lectures

(1) Galen: Portrait of An Ancient Scientist

(2) Galen and the Controversy over the Seat of the Intellect

Seminars on Chrysippus

Frr. 456-490 SVF III(3)

Diog. Laërt. Zeno 111. δοκεῖ δὲ αὐτοῖς τὰ πάθη κρίσεις εἶναι, καθά φησι Χρυσίππος ἐν τῷ περὶ Παθῶν· ἦ τε γὰρ φιλαργυρία ὑπόληψις ἐστὶ τοῦ τὸ ἀργύριον καλὸν εἶναι, καὶ ἡ μέθη δὲ καὶ ἡ ἀκολασία ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα.

Galenus de locis affectis III 1 ed. Bas. III 270 K. VIII 138.

τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα λογικώτερα πῶς ἔφην εἶναι· λογικὰ γὰρ ὄντως ἐστὶν ὅσα τῆς χρείας ἐπέκεινα προερχόμενα τὴν φύσιν ἀθρεῖ τῶν πραγμάτων, ὅποια τις ὑπάρχει κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν· οὕτως γοῦν καὶ Χρυσίππος ὁ φιλόσοφος ἔγραψεν περὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ἐν μὲν τὸ θεραπευτικὸν βιβλίον, οὗ μάλιστα χρῆζομεν εἰς τὴν ἴασιν αὐτῶν, ἕτερα δὲ τρία λογικὰς ἔχοντα ζητήσεις.

Galenus de H. et Plat. decr. V 6 (171) p. 459 M. ὡς τοῦ-

τό γε καὶ ἐξ αὐτῶν ὧν ἔγραφε Χρυσίππος περὶ παθῶν ἔνεστι καταμαθεῖν. τεττάρων γὰρ βιβλίων οὕτω μεγάλων αὐτῷ γεγραμμένων, ὥσθ' ἕκαστον εἶναι διπλάσιον τῶν ἡμετέρων, ὅμως ἡμεῖς οὐδ' ἐν ὅλοις δύο τὴν περὶ τῶν παθῶν αὐτῷ γνώμην ἐξητάκαμεν etc.

Plutarchus de virtute morali cp. 3 p. 441 c. Κοινῶς δὲ ἅπαντες οὗτοι (scil. Stoici, Aristo, Zeno, Chrysippus) τὴν ἀρετὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ τῆς ψυχῆς διάθεσιν τινα καὶ δύναμιν, γεγεννημένην ὑπὸ λόγου, μᾶλλον δὲ λόγον οὔσαν αὐτὴν ὁμολογούμενον καὶ βέβαιον καὶ ἀμετάπτωτον, ὑποτίθενται καὶ νομίζουσιν οὐκ εἶναι τὸ παθητικὸν καὶ ἄλογον διαφορᾶ τινι καὶ φύσει ψυχῆς τοῦ λογικοῦ διακεκριμένον, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ τῆς ψυχῆς μέρος, ὃ δὴ καλοῦσι διάνοιαν καὶ ἡγεμονικόν, διόλου τρεπόμενον καὶ μεταβάλλον ἐν τε τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς κατὰ ἕξιν ἢ διάθεσιν μεταβολαῖς, κακίαν τε γίγνεσθαι καὶ ἀρετὴν, καὶ μηδὲν ἔχειν ἄλογον ἐν ἑαυτῷ· λέγεσθαι δὲ ἄλογον, ὅταν τῷ πλεονάζοντι τῆς ὀρμῆς, ἰσχυρῶ γενομένῳ καὶ κρατήσαντι, πρὸς τι τῶν ἀτόπων παρὰ τὸν αἰρούντα λόγον ἐκφέρηται· καὶ γὰρ τὸ πάθος εἶναι

λόγον πονηρόν και ἀκόλαστον, ἐκ φαύλης και διημαρτημένης κρίσεως σφοδρότητα και ῥώμην προσλαβούσης.

Galenus de H et Plat. decr. V 6 (168) p. 448 M. Posidonium Chrysippi sententiam spectans: „τὸ δὴ τῶν παθῶν αἴτιον, τουτέστι τῆς τε ἀνομολογίας και τοῦ κακοδαίμονος βίου, τὸ μὴ κατὰ πᾶν ἔπεσθαι τῷ ἐν αὐτῷ δαίμονι συγγενεῖ τε ὄντι και τὴν ὁμοίαν φύσιν ἔχοντι τῷ τὸν ὅλον κόσμον διοικοῦντι, τῷ δὲ χεῖρονι και ζωῶδει ποτὲ συνεκκλίνοντας φέρεσθαι. οἱ δὲ (sc. οἱ περὶ Χρῦσιππον) τοῦτο παριδόντες οὔτε ἐν τούτοις βελτιοῦσι τὴν αἰτίαν τῶν παθῶν, οὔτ' ἐν τοῖς περὶ τῆς εὐδαιμονίας και ὁμολογίας ὀρθοδοξοῦσιν. οὐ γὰρ βλέπουσιν, ὅτι πρῶτόν ἐστιν ἐν αὐτῇ τὸ κατὰ μηδὲν ἄγεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀλόγου τε και κακοδαίμονος και ἀθέου τῆς ψυχῆς.” ἐν τούτοις φανερῶς ὁ Ποσειδώνιος ἐδίδαξε, πηλίκον ἀμαρτάνουσιν οἱ περὶ τὸν Χρῦσιππον, οὐ μόνον ἐν τοῖς περὶ τῶν παθῶν λογισμοῖς, ἀλλὰ και περὶ τοῦ τέλους. οὐ γὰρ ὡς ἐκεῖνοι λέγουσιν ἀλλ' ὡς ὁ Πλάτων ἐδίδαξε, τὸ τῇ φύσει ζῆν ὁμολογουμένως ἐστίν.

Galenus de H et Plat. decr. IV 1 (135) p. 334 M. κατὰ μὲν τὸ πρότερον περὶ ψυχῆς βιβλίον ὁ Χρῦσιππος οὐχ ὅπως ἀντιλέγει, μηδεμίαν εἶναι τῆς ψυχῆς δύναμιν ἢ ἐπιθυμητικὴν ἢ θυμοειδῆ, ἀλλὰ και τὰ παθήματα' αὐτῶν ἐκδιδάσκει και τόπον ἀπονέμει τοῦ σώματος ἕνα· κατὰ δὲ τὰ περὶ τῶν παθῶν ἅπαντα, τὰ τε τρία, δι' ὧν ἐπισκέπτεται τὰ λογικὰ περὶ αὐτῶν ζητήματα, και προσέτι τὸ θεραπευτικόν, ὃ δὴ και ἠθικὸν ἐπιγράφουσι τινες, οὐκέθ' ὁμοίως εὐρίσκεται γινώσκων, ἀλλὰ τὰ μὲν ὡς ἐπαμφοτερίζων γράφει, τὰ δὲ ὡς μηδεμίαν ἠγούμενος εἶναι δύναμιν τῆς ψυχῆς μήτε ἐπιθυμητικὴν μήτε θυμοειδῆ. κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἐξήγησιν τῶν ὀρισμῶν τοῦ πάθους, ἐμφαίνει τινὰ δύναμιν ἄλογον ἐν τῇ ψυχῇ τῶν παθῶν αἰτίαν ὑπάρχειν, ὡς ὀλίγον ὕστερον ἐπιδείξω τὴν ῥῆσιν ἐξηγησάμενος αὐτοῦ· ἐν δὲ τοῖς ἐφεξῆς ἐνθα ζητεῖ, πότερα <κρίσεις ἐστὶν ἢ> κρίσεσιν ἐπιγίγνεται τὰ πάθη, προφανῶς ἀποχωρεῖ τῆς Πλάτωνος δόξης, ὅς γ' οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ διαιρέσει τοῦ προβλήματος ἠξίωσε και ταύτης ἐπιμνησθῆναι. καίτοι τοῦτο πρῶτον εὐθύς ἐγκαλέσειεν ἂν τις αὐτῷ παρὰ τὸ τῆς διαιρέσεως ἑλλιπὲς ἐσφαλμένῳ. τὸ γὰρ τοι πάθος, οἷον ὁ ἔρωσ, ἦτοι κρίσις τίς ἐστίν, ἢ κρίσεσιν ἐπιγινόμενον, ἢ κίνησις ἔκφορος τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως. οὕτω δὲ και ὁ χόλος ἦτοι κρίσις ἢ ἐπόμενον τι ταύτῃ πάθος ἄλογον, ἢ κίνησις σφοδρὰ τῆς θυμοειδοῦς δυνάμεως. ὁ δὲ γ' οὐδ' οὕτως ἐγχωροῦν εἰς τρία τέμνεσθαι τὸ πρόβλημα μεταχειρίζεται τὸν λόγον ἐπιδεικνύναι πειρώμενος, ὡς ἄμεινον εἶη κρίσεις ὑπολαμβάνειν αὐτὰ και οὐκ ἐπιγινόμενά τινα ταῖς κρίσεσιν, ἐπιλαθόμενος ὧν αὐτὸς ἐν τῷ προτέρῳ τῷ περὶ ψυχῆς ἔγραψε, τὸν μὲν ἔρωτα τῆς ἐπιθυμητικῆς εἶναι δυνάμεως, τὸν δὲ χόλον τῆς θυμοειδοῦς.

idem V 1 (155 i. f.) p. 405 M. Χρῦσιππος μὲν οὖν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ παθῶν ἀποδεικνύναι πειρᾶται, κρίσεις τινὰς εἶναι τοῦ λογιστικοῦ τὰ πάθη, Ζήνων δ' οὐ τὰς κρίσεις αὐτάς, ἀλλὰ τὰς ἐπιγιγ-

νομένας αὐταῖς συστολὰς καὶ χύσεις, ἐπάρσεις τε καὶ πτώσεις τῆς ψυχῆς ἐνόμιζεν εἶναι τὰ πάθη.

idem V 7 (175) p. 477 M. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ περὶ παθῶν συγγραμματα, τὰ τε τρία τὰ λογικὰ καὶ τὸ χωρὶς αὐτῶν ἴδια γεγραμμένον ὑπ' αὐτοῦ, τὸ θεραπευτικὸν τε καὶ ἠθικὸν ἐπιγραφόμενον.

Galenus de priorum animi affectuum curat. 1 Vol. V p. 3 K. γέγραπται μὲν οὖν Χρυσίππῳ καὶ ἄλλοις πολλοῖς τῶν φιλοσόφων θεραπευτικὰ συγγραμματα τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν.

Galenus de H. et Plat. decr. IV 2 (136) p. 338 M. καὶ γὰρ οὐ κατὰ ταῦτα μόνον αὐτὸς ἑαυτῷ διαφέρεται φανερώς, ἀλλὰ κάπειδαν ὑπὲρ τῶν κατὰ τὸ πάθος ὀρισμῶν γράφων ἄλογόν τε καὶ παρὰ φύσιν κίνησιν ψυχῆς αὐτὸ φάσκει καὶ πλεονάζουσιν ὀρμήν, εἴτα τὸ μὲν ἄλογον ἐξηγουμένους τὸ χωρὶς λόγου τε καὶ κρίσεως εἰρησθαι φάσκει, τῆς δὲ πλεοναζούσης ὀρμῆς παράδειγμα τοὺς τρέχοντας σφοδρῶς παραλαμβάνη· ταυτὶ γὰρ ἀμφότερα μάχεται τῷ κρίσεις εἶναι τὰ πάθη· εἰσόμεθα δ' ἐναργέστερον αὐτὰς τὰς ῥήσεις αὐτοῦ παραγράφαντες· ἔχει δ' ἡ μὲν ἑτέρα τόνδε τὸν τρόπον.

„Δεῖ δὲ πρῶτον ἐντεθυμῆσθαι, ὅτι τὸ λογικὸν ζῶον ἀκολουθητικὸν φύσει ἐστὶ τῷ λόγῳ, καὶ κατὰ τὸν λόγον ὡς ἂν ἡγεμόνα πρακτικόν. πολλάκις μέντοι καὶ ἄλλως φέρεται ἐπί τινα καὶ ἀπό τινων, ἀπειθῶς τῷ λόγῳ ὠθούμενον ἐπὶ πλεῖον, καθ' ἣν φορὰν ἀμφότεροι ἔχουσιν οἱ ὄροι, τῆς παρὰ φύσιν κινήσεως ἀλόγως οὕτως γινομένης καὶ τοῦ ἐν ταῖς ὀρμαῖς πλεονασμοῦ. τὸ γὰρ ἄλογον τουτὶ ληπτέον ἀπειθὲς λόγῳ καὶ ἀπεστραμμένον τὸν λόγον, καθ' ἣν φορὰν καὶ ἐν τῷ ἔθει τινα φάμεν ὠθεῖσθαι καὶ ἀλόγως φέρεσθαι ἄνευ λόγου κρίσεως, οὐχὶ εἰ διημαρτημένως φέρεται καὶ παριδὼν τι κατὰ τὸν λόγον ταῦτ' ἐπισημαινόμεθα, ἀλλὰ μάλιστα καθ' ἣν ὑπογράφει φορὰν, οὐ πεφυκότος τοῦ λογικοῦ ζῶου κινεῖσθαι οὕτως κατὰ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸν λόγον.“

Ἡ μὲν οὖν ἑτέρα τῶν τοῦ Χρυσίππου ῥήσεων ἐξηγουμένη τὸν πρότερον τῶν ὄρων τοῦ πάθους ἐνταυθοῖ τελευτᾷ· τὴν δ' ὑπόλοιπον, ἐν ἣ τὸν ἕτερον ὄρον ἐξηγεῖται, γεγραμμένην ἐφεξῆς τῆδε κατὰ τὸ πρῶτον σύγγραμμα περὶ παθῶν ἤδη σοι παραθήσομαι.

„Κατὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ πλεονασμὸς τῆς ὀρμῆς εἰρηται, διὰ τὸ τὴν καθ' αὐτοὺς καὶ φυσικὴν τῶν ὀρμῶν συμμετρίαν ὑπερβαίνειν. γένοιτο δ' ἂν τὸ λεγόμενον διὰ τούτων γνωριμώτερον. οἷον ἐπὶ τοῦ πορεύεσθαι καθ' ὀρμήν οὐ πλεονάζει ἢ τῶν σκελῶν κινήσεις, ἀλλὰ συναπαρτίζει τι τῇ ὀρμῇ ὥστε καὶ στήναι, ὅταν ἐθέλη, καὶ μεταβάλλειν. ἐπὶ δὲ τῶν τρεχόντων καθ' ὀρμήν οὐκέτι τοιοῦτον γίνεται, ἀλλὰ πλεονάζει παρὰ τὴν ὀρμήν ἢ τῶν σκελῶν κινήσεις, ὥστε ἐκφέρεσθαι καὶ μὴ μεταβάλλειν εὐπειθῶς οὕτως εὐθὺς ἐναρξαμένων. οἷς οἶμαί τι παραπλήσιον καὶ ἐπὶ τῶν ὀρμῶν γίνεσθαι διὰ τὸ τὴν κατὰ λόγον ὑπερβαίνειν συμμετρίαν, ὥσθ' ὅταν ὀρμᾶ μὴ εὐπειθῶς ἔχειν πρὸς αὐ-

τόν, ἐπὶ μὲν τοῦ δρόμου τοῦ πλεονασμοῦ λεγομένου παρὰ τὴν ὀρμὴν, ἐπὶ δὲ τῆς ὀρμῆς παρὰ τὸν λόγον. συμμετρία γὰρ ἐστὶ φυσικῆς ὀρμῆς ἢ κατὰ τὸν λόγον, καὶ ἕως τοσοῦτου [καὶ] ἕως αὐτὸς ἀξιοῖ. διὸ δὴ καὶ τῆς ὑπερβάσεως κατὰ τοῦτο καὶ οὕτως γινομένης πλεονάζουσά τε ὀρμὴ λέγεται εἶναι καὶ παρὰ φύσιν καὶ ἄλογος κίνησις ψυχῆς.”

Αἱ μὲν τοῦ Χρυσίππου ῥήσεις αὗται. *Similia ἐν τῷ περὶ παθῶν ἠθικῶ exstitisse testatur Gal. IV 5 (144) p. 365 M.*

Has affectus definitiones Galenus probare studet cum Platonis decretis congruere. Ad intellegenda Chr. verba utilia haecce: ἐπειδὴ γὰρ ἠπίστατο δύο σημαινόμενα πρὸς τῆς „ἄλογος” φωνῆς, ὧν τὸ ἕτερον βούλεται μόνον δηλοῦσθαι κατὰ τὸν ὄρον, τὸ χωρὶς κρίσεως, ὀρθῶς ἐποίησε μηδεμίαν ὑπολιπόμενος ἀμφιβολίαν, ἀλλ' αὐτὸς δηλώσας, ὅτι τὴν κατὰ τὸ πάθος ὀρμὴν ἄλογον εἶναι φησι, καθ' ὅσον ἀπέστραπται τὸν λόγον καὶ ἀπειθεῖ τῷ λόγῳ καὶ χωρὶς κρίσεως γίνεται. διὰ μὲν οὖν τοῦ ἀπεστράφθαι φάναι τὸν λόγον ἐχώρισε τὴν κατὰ τὸ πάθος ἄλογον κίνησιν τῶν ἀψύχων τε καὶ τῶν ἀλόγων ζώων. — ἐκ μὲν δὴ τῶν τοιούτων δείκνυται τὸ μήτ' ἀψύχῳ τινὶ μήτ' ἀλόγῳ ζῳῷ πάθος ἐγγίνεσθαι ψυχικόν. ἐπειδὴν δὲ γράφη, χωρὶς λόγου καὶ κρίσεως γίνεσθαι τὴν κατὰ τὸ πάθος κίνησιν, εἶτα συνάπτων ἐφεξῆς λέγει, „οὐχὶ εἰ διημαρτημένως φέρεται καὶ παριδῶν τι κατὰ τὸν λόγον”, καὶ „ἀπεστραμμένως τε καὶ ἀπειθῶς αὐτῷ”, διορίζει τῶν ἀμαρτημάτων τὰ πάθη καὶ πάνυ δεόντως. τὰ μὲν γὰρ ἀμαρτήματα μοχθηραὶ κρίσεις εἰσὶ, καὶ [ὁ] λόγος ἐψευσμένος τῆς ἀληθείας καὶ διημαρτημένος. τὸ δὲ πάθος — ἀπειθῆς ἐστὶ τῷ λόγῳ κίνησις ψυχῆς.

ibid. cp. 3 (139) p. 349 Mü. Gal. ideo potissimum Chrys. vituperandum iudicat ὅτι μήτε ἐπεχείρησεν ὅλως τὰ πρὸς τῶν παλαιῶν εἰρημένα διαλύσασθαι καὶ πρὸς αὐτὸν διαφέρεται, νυνὶ μὲν γίνεσθαι νομίζων τὰ πάθη ἄνευ λόγου καὶ κρίσεως, νυνὶ δ' οὐ μόνον κρίσεις ἐπεσθαι φάσκων, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο κρίσεις εἶναι. τὸ γὰρ μηδ' ὅλως ἐφάπτεσθαι κρίσεως ἐναντιώτατον δήπου τῷ κρίσιν εἶναι τὸ πάθος, εἰ μὴ, νῆ Δία, βοηθῶν τις αὐτῷ φαίη, πλείω σημαίνειν τὸ τῆς κρίσεως ὄνομα, καὶ κατὰ μὲν τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὄρου τὴν οἶον „περίσκεψιν” εἰρησθαι κρίσιν, ὡς εἶναι τὸ ἄνευ κρίσεως ἴσον τῷ ἄνευ περισκέψεως, ἔνθα δὲ κρίσεις εἶναι φησι τὰ πάθη, τὰς ὀρμάς τε καὶ τὰς συγκαταθέσεις ὀνομάζεσθαι κρίσεις. ἀλλ' εἴπερ τοῦτό τις δέξαιτο, πλεονάζουσα συγκατάθεσις ἔσται τὸ πάθος, καὶ πάλιν ὁ Ποσειδώνιος ἐρήσεται τὴν αἰτίαν, ὑφ' ἧς πλεονάζεται, πρὸς τῷ καὶ μέγιστον ἀμάρτημα κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἡμαρτησθαι τῷ Χρυσίππῳ. εἰ γὰρ ἐν αὐτῷ δὴ τούτῳ τὸ κῦρος τοῦ δόγματός ἐστιν, ἐν τῷ διαστείλασθαι τὴν ὁμωνυμίαν καὶ δεῖξαι, κατὰ τί μὲν σημαινόμενον ἄνευ κρίσεως γίνεται τὰ πάθη, κατὰ τί δὲ κρίσεις εἰσὶν, ὁ δ' οὐδὲ καθ' ἐν τῶν τεττάρων βιβλίων, ἃ περὶ τῶν παθῶν ἔγραψεν, ἐποίησεν αὐτό, πῶς οὐκ ἂν τις αὐτὸν δικαίως μέμψαιτο.

ibid. cp. 4(140) p. 353 M. Gal. dicit absurdum esse: ἐπειδὴν ἀπειθῶς

τε καὶ ἀπεστραμμένως τοῦ λόγου (sc. λέγη τὰ πάθη γίνεσθαι) τὸ μη-
δεμίαν ἐπιζητεῖν ἑτέραν ἐν τῇ ψυχῇ δύναμιν, ἧς κινουμένης ἀπειθῶς
τῷ λόγῳ γίνεσθαι τὰ πάθη· μηδὲ γὰρ εἶναί τινα τοιαύτην, ὡς
ἐνιοὶ τῶν φιλοσόφων ὑπολαμβάνουσιν, ἐπιθυμητικὴν τε καὶ θυ-
μοειδῆ προσαγορεύοντες, τὸ ὅλον γὰρ εἶναι τὸ τῶν ἀνθρώ-
πων ἡγεμονικὸν λογικόν.

Galenus de H. et Plat. decr. IV 2 (135) p. 336 M. κατὰ τὸν
αὐτὸν τρόπον ἐν τοῖς ὀρισμοῖς τῶν γενικῶν παθῶν, οὓς πρώ-
τους ἐξέθετο, τελέως ἀποχωρεῖ τῆς γνώμης αὐτῶν (sc. τῶν παλαιῶν),
„τὴν λύπην ὀριζόμενος δόξαν πρόσφατον κακοῦ παρουσίας,
τὸν δὲ φόβον προσδοκίαν κακοῦ, τὴν δ' ἡδονὴν δόξαν πρόσ-
φατον ἀγαθοῦ παρουσίας.“ ἄντικρυς γὰρ ἐν τούτοις τοῦ λογιστι-
κοῦ τῆς ψυχῆς μόνου μέμνηται, παραλείπων τό τ' ἐπιθυμητικὸν καὶ
τὸ θυμοειδές. „Καὶ γὰρ τὴν δόξαν καὶ τὴν προσδοκίαν ἐν τῷ
λογιστικῷ μόνῳ συνίστασθαι νομίζει.“ Κατὰ μέντοι τὸν τῆς
ἐπιθυμίας ὄρον, ἦν ὄρεξιν ἄλογον εἶναί φησιν, ἐφάπτεται μέν-
πως ὅσον ἐπὶ τῇ λέξει τῆς ἀλόγου κατὰ τὴν ψυχὴν δυνάμεως, ἀπο-
χωρεῖ δὲ κἀνταῦθα κατὰ τὴν ἐξήγησιν αὐτῆς, εἴ γε καὶ ἡ ὄρεξις, ἦν
κατὰ τὸν ὀρισμὸν παρέλαβε, τῆς λογικῆς ἐστι δυνάμεως. ὀρίζεται
γοῦν αὐτὴν ὀρμὴν λογικὴν ἐπὶ τι ὅσον χρεὴ ἡδον. ἐν μέντοι
δὴ τούτοις τοῖς ὄροις ὀρμὰς καὶ δόξας καὶ κρίσεις ὑπάρχειν οἶεται
τὰ πάθη, κατὰ δὲ τινὰς τῶν ἐξῆς Ἐπικούρω καὶ Ζήνωνι μᾶλλον ἢ
τοῖς ἑαυτοῦ δόγμασιν ἀκόλουθα γράφει. τὴν τε γὰρ λύπην ὀρι-
ζόμενος μείωσιν εἶναί φησιν ἐπὶ φευκτῷ δοκοῦντι ὑπάρ-
χειν, τὴν θ' ἡδονὴν ἔπαρσιν ἐφ' αἰρετῷ δοκοῦντι ὑπάρχειν.
καὶ γὰρ αἱ μειώσεις καὶ αἱ ἐπάρσεις καὶ αἱ συστολαὶ καὶ αἱ διαχύσεις
(καὶ γὰρ τούτων ἐνίοτε μέμνηται) τῆς ἀλόγου δυνάμεως ἐστι παθή-
ματα ταῖς δόξαις ἐπιγιγνόμενα. τοιαύτην δὲ τινὰ τὴν οὐσίαν τῶν
παθῶν Ἐπίκουρος καὶ Ζήνων, οὐκ αὐτὸς ὑπολαμβάνει. ὁ καὶ θαυ-
μάζειν ἐπέρχεται μοι τὰνδρός, ἐν ἐπαγγελίᾳ λογικῆς τε ἅμα καὶ ἀκρι-
βοῦς διδασκαλίας οὐκ ἀκριβοῦντος.

Galenus de H. et Plat. decr. IV 4 (139) p. 351 Mü. Περὶ
δὲ τοῦ μη φροντίζειν τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἐναντιολογίας αὐτὸν ἔχων ἔτι
μυρία λέγειν, ἃ τάχ' ἂν καὶ ὕστερον, εἰ μακροτέρας ἐπιλαβοίμην scho-
λῆς, εἰς μίαν ἀθροίσαιμι πραγματείαν ἅπαντα, παραλιπὼν τᾶλλα μό-
νων τῶν οἰκείων τοῖς νῦν προκειμένοις μνημονεύσω. τὴν τοίνυν
ἐπιθυμίαν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ παθῶν ὀρισάμενος ὄρεξιν ἄλο-
γον, αὐτὴν πάλιν τὴν ὄρεξιν ἐν ἕκτῳ τῶν κατὰ γένος ὄρων
ὀρμὴν λογικὴν εἶναί φησιν ἐπὶ τι, ὅσον χρεὴ, ἡδον αὐτῷ.
οὕτω δὲ αὐτὴν ὀρίζεται κἀν τοῖς περὶ τῆς ὀρμῆς.

Ad primam sententiam confer Gal. V 1 p. 407 M.: τὸ δὲ μηδὲ
ἅπερ ὑπέθεντο δύνασθαι διαφυλάττειν, ἀλλ' ἐναντία γράφειν αὐτῶν,
ἀγυμνάστων περὶ λόγον ἀνθρώπων, οἷός περ καὶ ὁ θαυμασιώτατος
Χρῦσιππος ἐν παμπόλλαις εὐρίσκεται πραγματείαις. ἀλλὰ περὶ μὲν
τῶν ἄλλων ἐτέρωθι.

Galenus de H. et Plat. decr. V 2 (156) p. 407 Mü. τὸ πάθος τῆς ψυχῆς κίνησιν τινα παρὰ φύσιν ἄλογον ὑπάρχειν, οὐχ οἱ παλαιοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ Χρύσιππος ὁμολογεῖ. καὶ μὲν δὴ ὡς ἡ κίνησις αὐτῆ ταῖς τῶν ἀστέων οὐκ ἐγγίνεται ψυχᾶς, ὡμολόγηται παρ' ἀμφοῖν. ὅποια δὲ τίς ἐστὶν ἡ τῶν φαύλων ψυχὴ κατὰ τε τὰ πάθη καὶ παρὰ τῶν παθῶν, οὐκ ἔθ' ὁμοίως ἐξηγοῦνται. Χρύσιππος μὲν γὰρ ἀνάλογον ἔχειν αὐτὴν φησὶ τοῖς ἐπιτηδεύουσιν σώμασιν εἰς πυρετοὺς ἐμπίπτειν ἢ διαρροίας ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον ἐπιμικρᾶ καὶ τυχοῦσιν προφάσει.

Χρύσιππος δ' ἀτοπώτερον ἔτι (sc. τοῦ Ποσειδωνίου), μηδ' ἐν ταῖς περιοδικαῖς τισὶ νόσοις καθεστῶσι, οἷον τριταίων ἢ τεταρταίων πυρετῶν, ὡμοιωσθαι συγχωρῶν τὴν νόσον τῆς ψυχῆς· γράφει γοῦν ὧδε·

„Υπονοητέον τοίνυν, τὴν μὲν τῆς ψυχῆς νόσον ὁμοιοτάτην εἶναι τῇ τοῦ σώματος πυρετώδει καταστάσει, καθ' ἣν οὐ περιοδικῶς ἀλλ' ἀτάκτως πυρετοὶ καὶ φρῖκαι γίνονται, καὶ ἄλλως ἀπὸ τῆς διαθέσεως καὶ μικρῶν ἐπιγινομένων αἰτιῶν.“

οὐκ οἶδα τί ποτε δόξαν αὐτῷ τοὺς μὲν ἐτοίμως ἔχοντας πρὸς τὸ νοσῆσαι νοσεῖν ἤδη φησί, τοὺς δ' ἤδη νοσοῦντας οὐδ' ὅλως νοσεῖν.

Galenus de H. et Plat. decr. IV 7 (152) p. 394 Mü. ex Posidonio: ὅτι δ' ἐν τῷ χρόνῳ μαλάττεται τὰ πάθη, κἂν αἱ δόξαι μένωσι τοῦ κακόν τι αὐτοῖς γεγονέναι, καὶ ὁ Χρύσιππος ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ παθῶν μαρτυρεῖ, γράφων ὧδε·

„Ζητήσαι δ' ἂν τις καὶ περὶ τῆς ἀνέσεως τῆς λύπης, πῶς γίνεται, πότερον δόξης τινὸς μετακινουμένης, ἢ πασῶν διαμενουσῶν, καὶ διὰ τί τοῦτ' ἔσται.“ (cf. p. 455, 2 M. τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσιν, ὑπὲρ ἧς ὁ Χρύσιππος ἐν τῷ δευτέρῳ παθῶν ἀπορεῖν ὡμολόγησεν).

εἴτ' ἐπιφέρων φησί·

„Δοκεῖ δέ μοι ἡ μὲν τοιαύτη δόξα διαμένειν, ὅτι κακὸν αὐτό, ὃ δὴ πάρεστιν, ἐγχρονοζομένης δ' ἀνίσσθαι ἢ συστολῆ καί, ὡς οἶμαι, ἢ ἐπὶ τὴν συστολὴν ὄρμη. τυχόν δὲ καὶ ταύτης διαμενούσης, οὐχ ὑπακούσεται τὰ ἐξῆς, διὰ ποιὰν ἄλλην ἐπιγινομένην διάθεσιν ἀσυλλόγιστον τούτων γινομένων. οὕτω γὰρ καὶ κλαίοντες παύονται καὶ μὴ βουλόμενοι κλαίειν κλαίουσιν, ὅταν [μὴ] ὁμοίας τὰς φαντασίας τὰ ὑποκείμενα ποιῆ καὶ ἐνίστηται τι ἢ μηδέν. ὃν τρόπον γὰρ ἡ θρῆνων παῦσις γίνεται καὶ κλαυθμῶν, τοιαῦτα εὐλογον καὶ ἐπ' ἐκείνων συντυγχάνειν, ἐν ταῖς ἀρχαῖς μᾶλλον τῶν πραγμάτων κινούντων, καθάπερ ἐπὶ τῶν τὸν γέλωτα κινούντων γίνεσθαι ἔφην, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις.“

ὅτι μὲν οὖν τῷ χρόνῳ παύεται τὰ πάθη, καίτοι τῆς δόξης διαμενούσης, αὐτὸς ὁ Χρύσιππος ὁμολογεῖ· διὰ τίνα μέντοι τὴν αἰτίαν τοῦτο γίνεται, δυσλόγιστον εἶναι φησιν. εἴθ' ἐξῆς ἕτερα παραπλησίως γινόμενα γράφει, περὶ ὧν οὐδ' αὐτῶν δηλονότι τὴν αἰτίαν ἐπαγγέλλεται γινώσκειν. — —σὺ δ' — —οἶε λελύσθαι τὸ ζητούμενον, ἂν

όμολογήσης άγνοεῖν τήν αἰτίαν. καίτοι τό γε συνέχον ὅλην τήν πραγματείαν τήν τε τῶν λογικῶν ζητημάτων καί τήν θεραπευτικήν τῶν παθῶν οὐδέν ἄλλο ἐστίν, ἢ τό τὰς αἰτίας ἐξευρεῖν, ὑφ' ὧν γίνεται τε καί παύεται τὰ πάθη. οὕτω γάρ ἄν τις, οἶμαι, καί τήν γένεσιν αὐτῶν κωλύσειε καί γενομένας παῦσαι δυνηθείη. συναναίρεισθαι γάρ εὐλογον οἶμαι ταῖς αἰτίαις τὰς τε γενέσεις καί τὰς ὑπάρξεις τῶν πραγμάτων. ταῦτά τοι καί ἀπορεῖς κατὰ τό περὶ τῶν παθῶν βιβλίον τι καί γράψαι τοιοῦτον ἡμῖν, ᾧ προσέχοντες τόν νοῦν κωλύσομέν τε τῶν παθῶν ἕκαστον γίνεσθαι καί γενόμενον ἰασόμεθα etc.

Galenus de H. et Plat. decr. IV 7 (152) p. 397 Mü. de Posidonio: προσχρῆται δ' εἰς τοῦτο (sc. ὑπό θυμοῦ καί ἐπιθυμίας γίνεσθαι τὰ πάθη) μάρτυρι καί αὐτῷ τῷ Χρυσίππῳ κατὰ τό δεύτερον περὶ τῶν παθῶν ᾧδέ πως γράφοντι:

„Περὶ δὲ τῆς λύπης [καί] ὡς ἄν ἐμπλησθέντες τινὲς ὁμοίως φαίνονται ἀφίστασθαι, καθάπερ καί ἐπὶ Ἀχιλλέως ταῦτα λέγει ὁ ποιητῆς πενθοῦντος τόν Πάτροκλον· (δ 541. Ω 514)

Ἄλλ' ὅτε δὴ κλαίων τε κυλινδόμενός τ' ἐκορέσθη,
Καί οἱ ἀπό πραπίδων ἦλθ' ἴμερος ἠδ' ἀπό γυίων,
ἐπὶ τό παρακαλεῖν ὤρμησε τόν Πρίαμον, τήν τῆς λύπης ἀλογίαν αὐτῷ παριστάς.”

εἴτ' ἐφεξῆς ἐπιφέρει καί ταῦτα:

„Καθ' ὃν λόγον οὐκ ἄν ἀπελπίσαι τις οὕτως τῶν πραγμάτων ἐγχρονονιζομένων, καί τῆς παθητικῆς φλεγμονῆς ἀνιεμένης, τόν λόγον παρεισδυόμενον καί οἰονεῖ χώραν λαμβάνοντα παριστάναι τήν τοῦ πάθους ἀλογίαν.”

ἐναργῶς γάρ ἐν τούτοις ὁ Χρυσίππος ὁμολογεῖ, τήν τε παθητικὴν φλεγμονὴν ἀνίσθαι κατὰ τόν χρόνον, ἔτι τῆς ὑπολήψεώς τε καί δόξης μενούσης, ἐμπίπλασθαί τε τῶν παθητικῶν κινήσεων τοὺς ἀνθρώπους, καί διὰ τοῦτο παῦλάν τινα λαμβάνοντος τοῦ πάθους καί ἡσχάσαντος, τόν λόγον ἐπικρατέστερον γίνεσθαι. ταῦτα γάρ ἀληθῆ μέν ἐστιν, εἴπερ τινὰ καί ἄλλα, μάχεται δὲ ταῖς ὑποθέσεσιν αὐτοῦ, καθάπερ καί τὰ ἐπιφερόμενα τόνδε τόν τρόπον ἔχοντα.

„Λέγεται δὲ καί τοιαῦτα εἰς τήν μεταβολήν τῶν παθῶν· (δ 103)

— — λαιψηρὸς δὲ κόρος στυγεροῖο γόοιο.

καί ἔτι τὰ τοιαῦτα εἰς τό κατὰ τήν λύπην ἀγωγόν (Eur. fr. 576N)

— — τοῖς δὲ δυστυχοῦσί πως

Τερπνόν τό κλαῦσαι κάποδύρασθαι τύχας.

καί ἔτι τούτων ἐφεξῆς· (δ 113?)

Ὡς φάτο· τοῖσι δὲ πᾶσιν ὑφ' ἴμερον ὤρσε γόοιο.
καί· (Eur. El. 125. 126)

Τόν αὐτὸν ἀνέγειρε γόον, ἄναγε πολύδακρυν ἀηδόνα.”

ἔστι δὲ ἀμέλει πάμπολλα καί ἄλλα τοιαῦτα παρὰ τῶν ποιητῶν ἀθροῖσαι μαρτύρια τοῦ καί λύπης καί δακρύων καί κλαυθμῶν καί θρήνου καί νίκης καί τιμῆς καί πάντων [τε] τῶν τοιούτων ἐμπίπλα-

σθαι τοὺς ἀνθρώπους, ἐφ' οἷς οὐδὲν χαλεπὸν ἐστὶ συλλογίζεσθαι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐν τῷ χρόνῳ παύεται μὲν τὰ πάθη, κρατεῖ δὲ τῶν ὀρμῶν ὁ λόγος. ὡς γὰρ ἐφίεται τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς οἰκειῶν τινῶν ὀρεκτῶν, οὕτως καὶ τυγχανόντων αὐτῶν ἐμπίπλονται, κἂν τούτῳ τὴν ἑαυτῶν κίνησιν καθίστησιν, ἥτις ἐκράτει τῆς ὀρμῆς τοῦ ζώου καὶ καθ' ἑαυτὴν ἦγεν ἐφ' ὅτι παρήγετο.

Plutarchus de virtute morali cp. 10 p. 449d. Ἴσα τοίνυν τὰ ἀμαρτήματα πάντα καὶ πάσας τιθέμενοι τὰς ἀμαρτίας, εἰ μὲν ἄλλη πη παρορῶσι τὸ ἀληθές οὐκ ἔστι καιρὸς ἐν τῷ παρόντι διελέγχειν, ἐν δὲ τοῖς πλείοσι φαίνονται κομιδῇ παρὰ τὴν ἐνάργειαν ἐνιστάμενοι τῷ λόγῳ. πᾶν μὲν γὰρ πάθος ἀμαρτία κατ' αὐτούς ἐστὶ καὶ πᾶς ὁ λυπούμενος ἢ φοβούμενος ἢ ἐπιθυμῶν ἀμαρτάνει. μεγάλαί δὲ τῶν παθῶν διαφοραὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον ὀρῶνται — — — — ταῦτα τοίνυν καὶ τὰ τοιαῦτα διακρούμενοι „τὰς ἐπιτάσεις τῶν παθῶν καὶ τὰς σφοδρότητας οὐ φασι γίνεσθαι κατὰ τὴν κρίσιν, ἐν ἣ τὸ ἀμαρτητικόν, ἀλλὰ τὰς δῆξεις καὶ τὰς συστολάς καὶ τὰς διαχύσεις εἶναι τὰς τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον τῷ λόγῳ δεχομένας.”

p. 450b. ἐκεῖνο δ' ἐκ τούτου ληπτέον, ὅτι συγχωροῦσι καὶ αὐτοὶ τῆς κρίσεως ἕτερον εἶναι τὸ ἄλογον, καθ' ὃ φασι γίνεσθαι τὸ πάθος σφοδρότερον καὶ μεῖζον, ἐρίζοντες πρὸς τοῦνομα καὶ τὸ ῥῆμα, τὰ δὲ πράγματα διδόντες τοῖς διαφέρειν τὸ παθητικὸν καὶ ἄλογον τοῦ λογιζομένου καὶ κρίνοντος ἀποφαινομένοις.

Galenus περὶ τ. τ. ψυχῆς ἠθῶν ed. Bas. I 351 K. p. 820. διὰ τοῦτο (scil. Posidonius) κατὰ γε τὴν περὶ τῶν παθῶν πραγματείαν ἐναντιώτατα φρονεῖ Χρυσίππῳ καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀρετῶν, πολλὰ μὲν ὦν εἶπε Χρυσίππος ἐν τοῖς λογικῶς ζητούμενοις περὶ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς μεμψάμενος, ἔτι δὲ πλείω τῶν ἐν τοῖς περὶ διαφορῶν τῶν ἀρετῶν.

Philodemus περὶ ὀργῆς Col. I (p. 17 Gomp.). εἰ μὲν οὖν ἐπετίμα τοῖς ψέγουσι μόνον, ἄλλο δὲ μηδὲ ἐν ποιούσιν ἢ † βαλως † Βίων ἐν τῷ περὶ τῆς ὀργῆς καὶ Χρυσίππος ἐν τ(ῶ)ι πε(ρὶ) παθῶν (θε)ρ(α)πευ(τι)κῶ, κἂν μετρίως ἴστατο.

Galenus de H. et Plat. decr. V 2 (158) p. 413 Mü. ἀλλά, νῆ Δία, φήσει τις ἴσως τῶν Στωϊκῶν, ὡσπερ οὖν καὶ λέγουσιν, οὐ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν εἶναι τῇ ψυχῇ πρὸς τὸ σῶμα κατὰ τε τὰ πάθη καὶ τὰ νοσήματα καὶ τὴν ὑγίειαν. At, Galenus inquit, Chrysippus ipse hanc corporis et animi analogiam instituit. τί δὲ Χρυσίππος ἐν τῷ περὶ παθῶν ἠθικῶ γράφει ταυτί;

„Οὐτε γὰρ περὶ τὸ νοσοῦν σῶμά ἐστὶ τις τέχνη, ἣν προσ-αγορεύομεν ἰατρικὴν, οὐχὶ δὲ καὶ περὶ τὴν νοσοῦσαν ψυχὴν ἐστὶ τις τέχνη, οὐτ' ἐν τῇ κατὰ μέρος θεωρία τε καὶ θεραπεία δεῖ λείπεσθαι ταύτην ἐκείνης. διὸ καί, καθάπερ τῷ περὶ τὰ σώματα ἰατρῶ καθήκει τῶν τε συμβαινόντων αὐτοῖς παθῶν ἐν-τὸς εἶναι, ὡς εἰώθασιν τοῦτο λέγειν, καὶ τῆς ἐκάστῳ οἰκειᾶς θεραπείας, οὕτω καὶ τῷ τῆς ψυχῆς ἰατρῶ ἐπιβάλλει, ἀμφοτέρων τούτων ἐντὸς εἶναι, ὡς ἐνὶ ἄριστα. καὶ ὅτι οὕτως ἔχει,

μάθοι ἄν τις τῆς πρὸς ταῦτα ἀναλογίας παρατεθείσης ἀπ' ἀρχῆς. ἢ γὰρ πρὸς ταῦτα ἀντιπαρατείνουσα οἰκειότης παραστήσει, ὡς οἶομαι, καὶ τὴν τῶν θεραπειῶν ὁμοιότητα, καὶ ἔτι τὴν ἀμφοτέρων τῶν ἰατρειῶν πρὸς ἀλλήλας ἀναλογίαν."

ὅτι μὲν οὖν ἀναλογίαν τινὰ βούλονται εἶναι τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τοῖς κατὰ τὸ σῶμα, δηλὸν οἶμαι γεγονέναι, καὶ οὐ μόνον γε διὰ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν ἐφεξῆς γράφει, τόνδε τὸν τρόπον ἐχόντων·

„Καθάπερ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος θεωρεῖται ἰσχύς τε καὶ ἀσθένεια, εὐτονία καὶ ἀτονία [καὶ τόνος], πρὸς δὲ τούτοις ὑγίειά τε καὶ νόσος, εὐεξία τε καὶ καχεξία," καὶ τᾶλλα ὅσα τούτοις ἐξῆς καταλέγει πάθη τε καὶ ἀρρώσθημα καὶ νοσήματα, „κατὰ τὸν αὐτόν, φησί, τρόπον ἀνάλογόν τινα πᾶσι τούτοις καὶ ἐν ψυχῇ λογικῇ συνίσταται τε καὶ ὀνομάζεται."

εἰθ' ἐξῆς ἐπιφέρων φησὶν „Ὡς οἶομαι, ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀναλογίας τε καὶ ὁμοιότητος καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς συνωνυμίας γεγενημένης. Καὶ γὰρ καὶ κατὰ ψυχὴν τινὰς λέγομεν ἰσχύειν καὶ ἀσθενεῖν καὶ εὐτόνους καὶ ἀτόνους εἶναι, καὶ ἔτι νοσεῖν καὶ ὑγιαίνειν, οὕτω πως καὶ τοῦ πάθους καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν ἀρρώσθηματος λεγομένου καὶ τῶν τούτοις παραπλησίων."

His verbis dicit Galenus Chrysippum analogiam statuisse quae inter synonymas et corporis et animi condiciones intercedat: „καὶ γὰρ τοῦνομα καὶ τὸν λόγον αὐτῶν εἶναι τὸν αὐτόν, εἴ γε δὴ συνωνυμά φησιν ὑπάρχειν αὐτά." — ὅτι μὲν οὖν πρόκειται τῷ Χρυσίππῳ ἀναλογίαν ἅπασαν ἐξηγεῖσθαι τε καὶ φυλάττειν, ἐκ τούτων δηλὸν. εἰ δὲ ἐπιχειρήσας αὐτὸ ποιεῖν, οὐ τυγχάνει τοῦ προτεθέντος, οὐκ ἀποστατέον ἐστὶ τῆς ὁμοιότητος, ἀλλὰ 416 Mü. τῇ διδασκαλίᾳ μεμπτέον, ὡς οὐκ ἀληθεῖ. τοῦτο δ' οὐδὲν ἦττον αὐτῷ καὶ κατὰ τὸν ἐφεξῆς ὑπάρχει λόγον ἅπαντα τὸν ἐν τῷ περὶ παθῶν ἠθικῷ. γράφει γοῦν ὧδε·

„Διὸ καὶ κατὰ τρόπον προῆκται Ζήνωνι λόγος. ἢ δὲ τῆς ψυχῆς νόσος ὁμοιοτάτη ἐστὶ τῇ τοῦ σώματος ἀκαταστασία. λέγεται δὲ εἶναι σώματος νόσος ἢ ἀσυμμετρία τῶν ἐν αὐτῷ, θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, ξηροῦ καὶ ὑγροῦ."

Καὶ μετ' ὀλίγα·

„Ἡ δ' ἐν τῷ σώματι ὑγίεια εὐκρασία τις καὶ συμμετρία τῶν δ' εἰρημένων."

Καὶ πάλιν ἐφεξῆς·

„Οἶμαι γὰρ εἶναι εὐεξίαν σώματος τὴν ἀρίστην τῶν ῥηθέντων εὐκρασίαν."

Καὶ πάλιν ἐφεξῆς·

„Λέγεται δὲ καὶ ταῦτα οὐκ ἄπο τρόπου ἐπὶ τοῦ σώματος, διότι ἢ ἐν θερμοῖς καὶ ψυχροῖς καὶ ὑγροῖς καὶ ξηροῖς γενομένη συμμετρία ἢ ἀσυμμετρία ἐστὶν ὑγίεια ἢ νόσος, ἢ δ' ἐν νεύροις συμμετρία ἢ ἀσυμμετρία ἰσχύς ἢ ἀσθένεια καὶ εὐτονία ἢ ἀτονία,

ἡ δ' ἐν τοῖς μέλεσι συμμετρία ἢ ἀσυμμετρία κάλλος ἢ αἰσχος.”

Galenus de H. et Plat. decr. V 2 (160) p. 420 M. καίτοι

γράφει γ' ἐφεξῆς ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν αὐτοῦ παρεθέμην ῥήσεων ὡδί.

„Διὸ καὶ καλὴ ἢ αἰσχροὶ ψυχὴ ἀνάλογον ῥηθήσεται κατὰ συμμετρίαν τέ τινα καὶ ἀσυμμετρίαν τοιῶνδ' ἐτινων μερῶν.”

— — τίνα δ' ἐστὶ ταῦτα τὰ τῆς ψυχῆς μόρια, μὴ δυνάμενος εἰπεῖν, ὡς ἂν ἐν ἐνὶ μόνῳ, τῷ λογιστικῷ, καὶ τὴν ὑγίειαν αὐτῆς καὶ τὴν νόσον καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ αἰσχος τιθέμενος, ἀναγκάζεται περιπλέκειν τε τὸν λόγον καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς ὡς μερῶν μνημονεύειν. ἐφεξῆς γοῦν οἷς παρεθέμην ὡδί γράφει

„Ἔστι δὲ τῆς ψυχῆς μέρος, δι' ὧν ὁ ἐν αὐτῇ λόγος συνέστηκε καὶ ἡ ἐν αὐτῷ διάθεσις. Καὶ ἔστι καλὴ ἢ αἰσχροὶ ψυχὴ κατὰ τὸ ἡγεμονικὸν μόριον ἔχον οὕτως ἢ οὕτως κατὰ τοὺς οἰκείους μερισμούς.”

ποίους οἰκείους μερισμούς, ὃ Χρῦσιππε, προσγράψας ἐφεξῆς ἀπαλλάξεις ἡμᾶς πραγμάτων. ἀλλ' οὐτ' ἐνταῦθα προσέγραψας, οὐτ' ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν σεαυτοῦ βιβλίων, ἀλλ' ὥσπερ οὐκ ἐν τούτῳ τὸ πᾶν κῦρος ὑπάρχον τῆς περὶ τῶν παθῶν πραγματείας, ἀποχωρεῖς τε παραχρημά τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ μηκύνεις τὸν λόγον ἐν τοῖς οὐ προσήκουσι, δέον ἐπιμεῖναι καὶ δεῖξαι, τίνα ποτέ ἐστὶ τὰ μόρια τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς.

Galenus de H. et Plat. decr. V 3 (161) p. 425 M. Ana-

logiam, quam inter corporis et animi condiciones intercedere iudicat, demonstrare Chrysippus non potuit μετὰ τοῦ καὶ συγγεῖν εἰς ταῦτόν τὴν θ' ὑγίειαν τῆς ψυχῆς καὶ τὸ κάλλος. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ σώματος ἀκριβῶς αὐτὰ διωρίσατο, τὴν μὲν ὑγίειαν ἐν τῇ τῶν στοιχείων συμμετρίᾳ θέμενος, τὸ δὲ κάλλος ἐν τῇ τῶν μορίων. ἐδήλωσε γὰρ σαφῶς τοῦτο διὰ τῆς προγεγραμμένης ὀλίγον ἔμπροσθεν ῥήσεως, ἐν ἣ τὴν μὲν ὑγίειαν τοῦ σώματος ἐν θερμοῖς καὶ ψυχροῖς καὶ ξηροῖς καὶ ὑγροῖς συμμετρίαν εἶναι φησιν, ἅπερ δὴ στοιχεῖα δηλονότι τῶν σωμάτων ἐστίν, τὸ δὲ κάλλος οὐκ ἐν τῇ τῶν στοιχείων, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν μορίων συμμετρίᾳ συνίστασθαι νομίζει etc.

p. 427 M. κατὰ γὰρ τοὺς οἰκείους τοῦ λόγου μερισμούς καλὴν ἢ αἰσχροὶν ἔφησε γίγνεσθαι ψυχὴν. ὑγιαίνουσα δ' ἡ νοσοῦσα πῶς ἂν γένοιτο, παρέλιπεν, εἰς ταῦτόν οἶμαι συγγέων ἄμφω, καὶ μὴ δυνάμενος ἀκριβῶς τε καὶ ὠρισμένως ὑπὲρ αὐτῶν ἀποφῆναι.

Galenus de h. et Plat. decr. IV 6 (147) p. 376 M. Ὅτι δ'

ὁ Χρῦσιππος οὐχ ἅπαξ ἢ δίς, ἀλλὰ πάνυ πολλάκις αὐτὸς ὁμολογεῖ, δύναμιν τινα ἐτέραν εἶναι τῆς λογικῆς ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων αἰτίαν τῶν παθῶν, ἐνεστὶν ἡμῖν ἐκ τῶν τοιούτων καταμαθεῖν, ἐν οἷς αἰτιᾶται τῶν πραττομένων οὐκ ὀρθῶς ἀτονίαν τε καὶ ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς· οὕτω γὰρ αὐτὰς ὀνομάζει, καθάπερ γε καὶ τὰναντία τὸ μὲν εὐτονίαν τὸ δ' ἰσχύν. ὅσα γὰρ οὐκ ὀρθῶς πράττουσιν ἄνθρωποι, τὰ μὲν εἰς μοχθηρὰν κρίσιν ἀναφέρει, τὰ δ'

εις άτονίαν και άσθένειαν τῆς ψυχῆς, ὡσπερ γε και ὦν κατορθοῦ-
σιν ἡ ὀρθῆ κρίσις ἐξηγεῖται μετὰ τῆς κατὰ τὴν ψυχὴν εὐ-
τονίας. ἀλλὰ τοιούτων, ὡσπερ ἡ κρίσις ἔργον ἐστὶ τῆς λογικῆς δυ-
νάμεως, οὕτως ἡ εὐτονία ῥώμη τε και ἀρετὴ δυνάμεως ἐτέρας παρὰ
τὴν λογικὴν, ἦν αὐτὸς ὁ Χρῦσιππος ὀνομάζει τόνον, ἀφίστα-
σθαί τε φησιν ἔστιν ὅτε τῶν ὀρθῶς ἐγνωσμένων ἡμῖν, ἐν-
δόντος τοῦ τόνου τῆς ψυχῆς και μὴ παραμείναντος ἕως
παντὸς μήδ' ἐξυπηρετήσαντος τοῖς τοῦ λόγου προστάγμασιν,
ἐναργῶς ἐν τοῖς τοιούτοις ἐνδεικνύμενος, οἷόν τι τὸ πάθος ἐστίν.
ἤδη δὲ και ῥῆσιν αὐτοῦ τινα παραγράψω, περὶ τούτων ἐκδιδάσκουσιν.
ἔστι δ' ἐκ τοῦ περὶ παθῶν ἠθικοῦ.

„Ἐτι δὲ και κατὰ τοῦτ' ἴσως οἱ ἐπὶ τοῦ σώματος λέγονται
τόνοι ἄτονοι και εὐτονοι εἶναι κατὰ τὸ νευρῶδες, τῷ δύνασθαι
ἡμᾶς ἢ ἀδυνατεῖν ἐν τοῖς διὰ τούτων ἐπιτελουμένοις ἔργοις,
και ὁ ἐν τῇ ψυχῇ τόνος λέγεται, ὡς εὐτονία και άτονία.”

Και ἐφεξῆς:

„Ὅσπερ γὰρ ἐν δρόμῳ και ἀνθέζει τινὸς και τοῖς παρα-
πλησίοις ἤδη, ἃ διὰ τῶν νεύρων ἐνεργεῖται, ἔστι τις ἐπιτε-
λεστικὴ κατάστασις και ἐνδοτικὴ, τῶν νεύρων προεκκελυμένων
και ἀνειμένων, ἀναλόγως και ἐπὶ ψυχῆς ἐστὶ τοιοῦτο νευ-
ρῶδες, καθ' ὃ και κατὰ μεταφορὰν ἀνεύρους τινὰς λέγομεν
και νεῦρα ἔχειν.”

εἰθ' ἐξῆς ἐξηγούμενος αὐτὸ τοῦτο τάδε γράφει:

„Ὁ μὲν δειμῶν ἐπιγινομένων ἀφίσταται, ὁ δὲ κέρδους ἢ
ζημίας φερομένης ἐξελύθη και ἐνέδωκεν, ὁ δὲ καθ' ἕτερα τοι-
αῦτα οὐκ ὀλίγα. ἕκαστον γὰρ τῶν τοιούτων τρέπεται τε και
δουλοῦται ἡμᾶς, ὡς ἐνδιδόντας αὐτοῖς και φίλους και πόλεις
προδιδόναι, και αὐτοὺς εἰς πολλὰς και ἀσχήμονας πράξεις
ἐπιδιδόναι, τῆς πρὸς θάτερα φορᾶς ἐκλυθείσης. οἷος εἰσηκται
και τῷ Εὐριπίδῃ ὁ Μενέλαος: σπασάμενος γὰρ τὴν μάχαιραν
φέρεται ἐπὶ τὴν Ἑλένην ὡς ἀναιρήσων, ἰδὼν δὲ και κατα-
πλαγεῖς εἰς τὸ κάλλος ἐξέβαλε τὴν μάχαιραν, οὐδὲ ταύτης
ἔτι δυνάμενος κρατεῖν, καθὰ και ἡ ἐπίπληξις αὕτη εἴρηκεν
αὐτῷ. (Eur. Andr. 629.630)

σὺ δ' ὡς ἐσεῖδες μαστὸν [ἐκείνης] ἐκβαλὼν ξίφος
φίλημ' ἐδέξω, προδότιν αἰκάλλων κύνα.”

p. 380 Mü. ὅθεν και αὐτὸς ὁ Χρῦσιππος ἐπιφέρων ἐρεῖ:

„Διὸ πάντων τῶν φαύλων οὕτων πραττόντων ἀποστατι-
κῶς και ἐνδοτικῶς κατὰ πολλὰς αἰτίας, ἀσθενῶς και κακῶς
ἕκαστα πράττειν ἂν λέγοιντο.”

De verbis „κατὰ πολλὰς αἰτίας” disputat Galenus: Utinam mul-
tas illas Chr. causas protulisset: εἰ γὰρ τις προσέχοι τὸν νοῦν, οὐδὲν
οὕτως εὐρήσει συνέχον τὴν περὶ τῶν παθῶν πραγματείαν, και μά-
λιστα τὴν θεραπευτικὴν, ἐν ἣ ταῦτ' ἔγραψεν, ὡς τὸ πάσας γνῶναι
τάς αἰτίας, ὑφ' ὧν ἀποχωροῦσι τῶν ἐξ ἀρχῆς κρίσεων οἱ κατὰ πάθος

τι πράττοντες. ὁ δέ γε τοσούτου δεῖ συμπάσας ἀκριβῶς ἐκδιδάσκειν, ὥστ' οὐδ' αὐτὴν ταύτην ἤς μέμνηται νῦν ἐδήλωσε σαφῶς.

Versus quosdam Medeae Euripidis attulisse Chrys. in hoc libro G. testatur p. 382 Mü.: ἡ δέ γε Μήδεια βιασθεῖσα πρὸς τοῦ θυμοῦ, περὶ ἧς καὶ αὐτῆς οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ Χρῦσιππος οὐκ αἰσθάνεται καθ' ἑαυτοῦ τῶν Εὐριπίδου μεμνημένος ἐπῶν· (Eur. Med. 1078. 1079)

Καὶ μανθάνω μὲν, οἷα δρᾶν μέλλω κακά,
Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

Origenes contra Celsum I 64 Vol. I p. 117, 16 Kō. (p. 379

Delarue). καὶ ταῦτα δ' ἂν προσθεῖν τοῖς λεγομένοις ὅτι Χρῦσιππος ἐν τῷ περὶ παθῶν θεραπευτικῷ πειρᾶται ὑπὲρ τοῦ καταστῆλαι τὰ ἐν ἀνθρώποις πάθη τῶν ψυχῶν, μὴ προσποιησάμενος ποῖον τὸ τῆς ἀληθείας ἐστὶ δόγμα, θεραπεύειν κατὰ τὰς διαφόρους αἰρέσεις τοὺς ἐν τοῖς πάθεσι προκατελιημμένους, καὶ φησὶν ὅτι κἂν ἡδονὴ τέλος ἦ, οὕτως ἰατροῦ τὰ πάθη· κἂν τρία γένη τῶν ἀγαθῶν, οὐδὲν ἦττον καὶ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον τῶν παθῶν οὕτως ἀπαλλακτέον τοὺς ἐνεχομένους αὐτοῖς.

Cf. VIII 51 Vol. II p. 266, 18 K. (p. 779 Del.). ἀλλὰ φιλανθρωπότερον οἶμαι Κέλσου Χρῦσιππον πεποικέναι ἐν τῷ περὶ παθῶν θεραπευτικῷ. βουλόμενον θεραπεῦσαι τὰ πάθη ὡς κατεπείγοντα καὶ ἐνοχλοῦντα τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, προηγουμένως μὲν τοῖς δοκοῦσιν αὐτῷ ὑγιεῖσι λόγοις, δευτέρως δὲ καὶ τρίτως κἂν τοῖς μὴ ἀρέσκουσι τῶν δογμάτων·

„Κἂν γὰρ τρία, φησὶν, ἦ γένη τῶν ἀγαθῶν, καὶ οὕτω θεραπευτέον τὰ πάθη· οὐ περιεργαζόμενον ἐν τῷ καιρῷ τῆς φλεγμονῆς τῶν παθῶν τὸ προκαταλαβὸν δόγμα τὸν ὑπὸ τοῦ πάθους ἐνοχλούμενον· μὴ πως τῇ ἀκαιρῷ περὶ τὴν ἀνατροπὴν τῶν προκαταλαβόντων τὴν ψυχὴν δογμάτων σχολῆ ἢ ἐγχωροῦσα θεραπεία παραπόληται.“ Φησὶ δὲ ὅτι „κἂν ἡδονὴ ἦ τὸ ἀγαθὸν καὶ τοῦτο φρονῆ ὁ ὑπὸ τοῦ πάθους κρατούμενος· οὐδὲν ἦττον αὐτῷ βοηθητέον καὶ παραδεικτέον, ὅτι καὶ τοῖς ἡδονὴν τὰ ἀγαθὸν καὶ τέλος τιθεμένοις ἀνομολογούμενόν ἐστι πᾶν πάθος.“

Galenus de H. et Plat. decr. IV 6 (149) p. 383 Mü. Χρῦσιππος δ' οὔτε τῆς ἐν τούτοις ἐναντιώσεως αἰσθάνεται καὶ μυρία ἕτερα γράφει τοιαῦτα, καθάπερ ἐπειδὴν λέγη·

„Ἔστι δ', ὡς οἶμαι, κοινότατον ἢ ἄλογος αὕτη φορὰ καὶ ἀπεστραμμένη τὸν λόγον, καθ' ὃ καὶ θυμῷ φαμέν τινὰς φέρεσθαι.“

καὶ πάλιν·

„Διὸ καὶ ἐπὶ τῶνδε τῶν ἐμπαθῶν ὡς περὶ ἐξεστηκότων ἔχομεν καὶ ὡς πρὸς παρηλλαχότας ποιούμεθα τὸν λόγον καὶ οὐ παρ' ἑαυτοῖς οὐδ' ἐν ἑαυτοῖς ὄντας.“

καὶ ἐφεξῆς δὲ πάλιν ἐξηγούμενος αὐτὰ ταῦτα·

„Ἡ δὲ παραλλαγή γίγνεται καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἀναχώρησις οὐ

κατ' ἄλλο τι ἢ τὴν τοῦ λόγου ἀποστροφὴν, ὡς προείπομεν."

τότε γὰρ „θυμῷ φέρεσθαι" καὶ „ἐξεστηκέναι" καὶ „οὐ παρ' ἑαυτοῖς οὐδ' ἐν ἑαυτοῖς εἶναι" καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα, φανερώς μαρτυρεῖ τῷ κρίσει εἶναι τὰ πάθη καὶ τῇ λογικῇ δυνάμει τῆς ψυχῆς συνίστασθαι, καθάπερ καὶ τὰ οὕτως ἔχοντα·

„Διὸ καὶ τοιαύτας ἔστιν ἀκοῦσαι φωνὰς ἐπὶ τε τῶν ἐρώωντων καὶ τῶν ἄλλως σφόδρα ἐπιθυμούντων, καὶ ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων, ὅτι τε τῷ θυμῷ θέλουσι χαρίζεσθαι καὶ ἔαν αὐτοὺς εἴτ' ἄμεινον εἴτε μὴ καὶ μηδὲν λέγειν αὐτοῖς καὶ ὡς τοῦτο ἐκ παντός γε τρόπου ποιητέον, καὶ εἰ διαμαρτάνουσι καὶ εἰ ἀσύμφορόν ἐστιν αὐτοῖς."

καὶ γὰρ καὶ τὰ οὕτως ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου λεγόμενα etc. — —
ὅμοια δὲ τοῖς προγεγραμμένοις καὶ τὰ οὕτως ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου λεγόμενα, καθάπερ ἔχει καὶ τάδε·

„Οἷας μάλιστα φορὰς καὶ οἱ ἐρώμενοι ἀξιοῦσι πρὸς ἑαυτοὺς ἔχειν τοὺς ἐραστάς, ἀπερισκεπτότερον καὶ ἄνευ ἐπιστροφῆς λογικῆς ἰσταμένους, καὶ ἔτι τοῦ παραινούντος λόγου αὐτοῖς ὑπερβατικούς ὄντας, μᾶλλον δ' οὐδ' ὅλως ὑπομονητικούς ἀκοῦσαί τινος τοιούτου."

Καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα πάντα τῇ παλαιᾷ δόξῃ μαρτυρεῖ, καθάπερ καὶ τὰ ἐφεξῆς αὐτῶν τάδε·

„Οὕτως τε μακρὰν ἀπέχουσιν ἀπὸ τοῦ λόγου, ὡς ἂν ἀκοῦσαι ἢ προσέχειν τινὶ τοιούτῳ, ὥστε μηδὲ τὰ τοιαῦτα ἀπο τρόπου ἔχει γ' αὐτοῖς λέγεσθαι·

(Eur. fr. 341 N) Κύπρις γὰρ οὐδὲ νουθετουμένη χαλᾶ·

Ἄν γὰρ βιάζῃ, μᾶλλον ἐντείνειν φιλεῖ.

(Eur. fr. 668 N) — — — Νουθετούμενος δ' ἔρωσ

Μᾶλλον πιέζει." — —

Καὶ γὰρ καὶ ταῦτα καὶ τὰ ἐφεξῆς λεγόμενα τῷ παλαιῷ μαρτυρεῖ δόγματι περὶ τῆς τῶν παθῶν γενέσεως· ἔχει δ' οὕτως·

„Ὅτι δ' ὥσπερ ἄκαιρον ἐπιτιμητὴν καὶ οὐκ ἐπιγνώμονα τοῖς γινομένοις ἐν τῷ ἐρᾶν ἀποκλίνουσι τὸν λόγον, καθάπερ ἄνθρωπον ἀκαίρως δοκοῦντα νουθετεῖν, ἡνίκα δὴ καὶ οἱ θεοὶ δοκοῦσιν αὐτοῖς ἐφίεναι ἐπιορκεῖν."

καὶ ἔτι τὰ τούτων ἐξῆς·

„Ἐτι μᾶλλον <ἂν> ἐξείη, φησίν, αὐτοῖς τὸ ἐπιὸν ποιεῖν ἀκολουθοῦσι τῇ ἐπιθυμίᾳ."

Galenus de H. et Plat. dogm. IV 4 (141) p. 356 Mü. dicit

„ἄλογος" vocem adhiberi aut de στερήσει aut de κακώσει τοῦ λόγου.

ἄλλο δὲ τρίτον ἢ καὶ νῆ Δία τέταρτον, ὡς οὗτοι (Chrysippi sc. sectatores) βιάζονται, σημαίνομενον οὐκ ἔστιν ἐν ἔθει τοῖς Ἑλλησιν, ὁ ἐξηγεῖσθαι τὴν φωνὴν ἐπαγγέλλονται. δηλοῖ δὲ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Χρυσίππος ἐν τῇδε τῇ ῥήσει.

„Διὸ καὶ οὐκ ἀπὸ τρόπου λέγεται ὑπό τινων τὸ τῆς ψυχῆς πάθος εἶναι κίνησις παρὰ φύσιν, ὡς ἐπὶ φόβου ἔχει καὶ

ἐπιθυμίας καὶ τῶν ὁμοίων. πᾶσαι γὰρ αἱ τοιαῦται κινήσεις τε καὶ καταστάσεις ἀπειθεῖς τε τῷ λόγῳ εἰσὶ καὶ ἀπεστραμμέναι. καθ' ὃ καὶ ἀλόγως φάμεν φέρεσθαι τοὺς τοιούτους, οὐχ οἷον κακῶς ἐν τῷ διαλογίζεσθαι, ὡς ἂν τις εἴποι κατὰ τὸ ἔχειν ἐναντίως πρὸς τὸ εὐλόγως, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ λόγου ἀποστροφὴν.”

Unde haec sumpta sint, ex sequentibus apparet p. 358 Mü. ὡς εἶγε χρώμεθα λόγῳ καὶ κατ' αὐτὴν (sc. τὴν τοῦ πάθους κίνησιν), οὐκ ὀρθῶς ὁ Χρῦσιππος εἶπεν, ἐν τε τῷ πρώτῳ περὶ παθῶν, „οὐχὶ διημαρτημένως φέρεται καὶ παριδὼν τι κατὰ τὸν λόγον, ἀλλ' ἀπεστραμμένως τε καὶ ἀπειθῶς αὐτῷ,” καὶ πάλιν ἐν τῷ θεραπευτικῷ τῶν παθῶν αὐτὰ δὴ ταῦτα τὰ σμικρῶ πρόσθεν μοι παραγεγραμμένα διὰ τῆς ῥήσεως, ἐν ἣ τὸ μὲν ἐναντίως τῷ εὐλόγως λεγόμενον ἄλογον οὐκ ἔφασκεν etc. — ἐπιφέρων γοῦν φησιν·

„Οἷαι καὶ ἀκρατεῖς αἱ τοιαῦται καταστάσεις εἰσὶν, ὡς ἂν οὐ κρατοῦντων ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐκφερομένων, καθάπερ οἱ τῷ τόνῳ τρέχοντες προσεκφέρονται, οὐ κρατοῦντες τῆς τοιαύτης κινήσεως. οἱ δὲ κατὰ τὸν λόγον κινούμενοι ὡς ἂν ἡγεμόνα καὶ τούτῳ οἰακίζοντες, κἂν ὁποιοσοῦν ἦ, κρατοῦσιν [ἦτοι ἀπαθεῖς εἰσὶ] τῆς τοιαύτης κινήσεως καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ὀρμῶν.”

„κρατοῦσι τῶν κινήσεων καὶ τῶν κατ' αὐτὰς ὀρμῶν, ὥστε πεισθῆναι, ἐὰν περ ἐνδεικνύηται αὐτός, παραπλησίως τοῖς περιπατοῦσιν.”

οὐκ ἀρκεσθεῖς δὲ τούτοις ἐπιφέρει·

„Διὸ καὶ αἱ οὕτως ἄλογοι κινήσεις πάθη τε λέγονται καὶ παρὰ φύσιν εἶναι, ἅτ' ἐκβαίνουσαι τὴν λογικὴν σύστασιν.”

ibidem cp. 5 (143) p. 364 Mü. οὐ μόνον τοίνυν οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ ὁ Χρῦσιππος αὐτὸς ἐν τοῖς περὶ παθῶν συγγράμμασιν ἐπ' οὐδεμιᾶς ὀρμίζει βεβαίως δόξης, ἀλλ' αἰεὶ σαλεύει καθάπερ ἐν κλύδωνι. καὶ γὰρ καὶ χωρὶς λόγου παντὸς γίνεσθαι φησὶ τὰ πάθη, καὶ αὐθις τῆς λογικῆς εἶναι δυνάμεως μόνης, ὥστε διὰ τοῦτο μηδὲ ἐν τοῖς ἀλόγοις ζῴοις συνίστασθαι, καὶ χωρὶς κρίσεως γίνεσθαι, καὶ αὐθις κρίσεις εἶναι. ἐμπίπτει δὲ ποτε καὶ εἰς τὸ φάσκειν, εἰκῆ γίνεσθαι τὰς κατὰ τὰ πάθη κινήσεις, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἀναιτίως, εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάζοι τὸ ῥῆμα. αἷς γοῦν ὀλίγον ἔμπροσθεν γέγραφα ῥήσεσιν ἐφεξῆς φησιν·

„Οἰκειῶς δὲ τῷ τῶν παθῶν γένει ἀποδίδοται καὶ ἡ πτοια κατὰ τὸ ἐνσεσοβημένον τοῦτο καὶ φερόμενον εἰκῆ.”

Origenes comment. in Matthaeum Vol. III p. 591 Delarue

ὅπερ δὲ ἐπὶ τῶν κατὰ τὰ ἀφροδίσια λέλεκται περὶ τῶν παιδίων, τοῦτ' ἂν λεχθεῖη καὶ περὶ τῶν λοιπῶν παθῶν καὶ ἀρρώστημάτων καὶ νοσημάτων τῆς ψυχῆς, εἰς ἃ μὴ πέφυκε παιδία ἐμπίπτειν, ὅσα τὸν λόγον μηδέπω συμπεπλήρωκεν.

paulo post: ὁ στραφεῖς ὡς παιδία καὶ ἕξι ἀναλαβῶν ἐκ λόγου

τῆς λύπης ἀπαράδεκτον. —

p. 592. ὡς μὲν οὖν πρὸς τὸ ἀκριβὲς ἀποδέδεικται καὶ ἄλλοις ὅτι οὐδὲν τῶν παθῶν πίπτει εἰς τὰ μηδέπω συμπεπληρωκότα τὸν λόγον παιδία· εἰ δ' οὐδὲν δηλονότι καὶ ὁ φόβος· ἀλλ' εἰ ἄρα ἀνάλογόν τι τοῖς πάθεσι, καὶ ταῦτα ἀμυδρὰ καὶ τάχιστα ἀνασκευαζόμενα καὶ θεραπεύόμενα γίνεται ἐν τοῖς παιδίοις. — ὅτι τὰ παιδία τὸν μὲν φόβον τῶν φαύλων οὐ πάσχει, ἄλλο δέ τι οἱ διακριβοῦντες τὰ τῶν παθῶν καὶ τῶν ὀνομάτων ἐκείνων λέγουσιν εἶναι φόβον. οἷον δὲ καὶ τὸ τῶν παιδίων ἀμνησικάκον, παρ' αὐτοῦς τοὺς τῶν δακρῶν καιροὺς ἐν ἀκαρεῖ μεταβαλλομένων καὶ γελώντων καὶ συμπαιζόντων τοῖς νομιζομένοις λελυπηκένοι καὶ πεφοβηκένοι, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀλήθειαν ταῦτα ἐνηρηγόσιν.

Galenus de H. et Plat. decr. IV 6 (149) p. 386 Mü. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅταν μνημονεύῃ τοῦ Μενανδρείου ἔπους, ἐν ᾧ φησὶ τὸν νοῦν ἔχων ὑποχείριον εἰς τὸν πίθον δέδωκα, φανερῶς κἀνταῦθα μαρτυροῦσαν ἀπόφασιν τῆ παλαιᾷ δόξῃ παρατίθεται, καθάπερ κάπειδὰν ἐξηγούμενος τὸ μὴ παρ' ἑαυτοῖς εἶναι μὴδ' ἐν ἑαυτοῖς λέγει ταυτί·

„Οἰκείως δὲ καὶ ἐκφέρεσθαι λέγονται οἱ οὕτως ὀργιζόμενοι, τοῖς ἐπὶ τῶν δρομέων προεκφερομένοις παραπλησίως κατὰ τὸ πλεονάζον, τῶν μὲν παρὰ τὴν ἐν τῷ τρέχειν ὀρμήν, τῶν δὲ παρὰ τὸν ἴδιον λόγον. οὐ γὰρ ἂν οὕτως οἷ γε κρατοῦντες τῆς κινήσεως καθ' ἑαυτοῦς ἂν κινεῖσθαι λέγοιντο, ἀλλὰ κατ' ἄλλην τινὰ βίαν ἔξωθεν αὐτῶν.”

ὁμολογεῖ κἀνταῦθα βίαν τινὰ τὴν κινουσαν εἶναι πᾶσι τοῖς ἐμπαθέσιν ὀρμάς, ὀρθότατα γινώσκων, πλὴν ὅτι τὴν βίαν ἔξωθεν αὐτῶν ἔφησεν εἶναι, δεόν οὐκ ἔξωθεν, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀνθρώποις ὑπάρχειν εἰπεῖν etc. — — ὅπερ, οἶμαι, καὶ διὰ τῶν τοιούτων παραδειγμάτων ὁ Χρῦσιππος κατασκευάζων οὐκ αἰσθάνεται. παρατίθεται γοῦν τὸν Εὐριπίδου γεγραμμένον Ἡρακλεῖ πρὸς Ἄδμητον διάλογον. ἔχει δ' ᾧδε· (Alc. 1079)

Τί δ' ἂν προκόπτοις, εἰ θέλεις στένειν ἀεὶ;
ταυτί μὲν Ἡρακλῆς λέγει, ὁ δ' Ἄδμητος ἀποκρίνεται·

Ἐγνώκα κ' αὐτός, ἀλλ' ἔρωσ τις ἐξάγει.

δηλον γὰρ ὅτι τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως, οὐ τῆς λογικῆς ὁ ἔρωσ πάθος ὑπάρχων ἐξάγει τὴν ὅλην ψυχὴν καὶ ἄγει τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐναντίας πράξεις ὧν ἐξ ἀρχῆς ἐκεκρίκει. παρατίθεται δὲ καὶ τὰ τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν Πρίαμον εἰρημένα· (Ω 549—551)

Ἄνσχεο μὴδ' ἀλίσστον ὀδύρεο σὸν κατὰ θυμόν·

Οὐ γὰρ τι πρήξεις, ἀκαχήμενος υἱὸς ἔηος,

Οὐδέ μιν ἀνστήσεις, πρὶν καὶ κακὸν ἄλλο πάθησθα.

Ταῦτα μὲν φησὶ λέγειν αὐτὸν „παρ' αὐτῷ διαλεγόμενον (οὕτω γὰρ ἔγραψεν αὐτοῖς ὀνόμασιν), ἐξίστασθαι δ' οὐκ ὀλιγάκις ἐκ τῶν αὐτῶν τούτων κρίσεων ἐν τοῖς συμπύπτουσιν, καὶ μὴ κρατεῖν ἑαυτοῦ νικωμένου ὑπὸ τῶν παθῶν.”

Καὶ γὰρ οὖν κἀνταῦθα „τό τε τῶν κρίσεων ἐξίστασθαι” καὶ τὸ

„μὴ κρατεῖν ἑαυτοῦ” καὶ τὸ „ποτὲ μὲν εἶναι παρ’ ἑαυτῶ, ποτὲ δ’ οὐ”
καὶ πάνθ’ ὅσα τοιαῦτα, τοῖς τε φαινομένοις ἐναργῶς ὁμολογεῖ καὶ τῇ
παλαιᾷ δόξῃ περὶ παθῶν τε καὶ ψυχῆς δυνάμεων, οὐ μὴν οἷς ὑπέ-
θετο Χρῦσιππος. ὁμοίως δ’ εἴρηται καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ τὸ περὶ
τῶν παθῶν βιβλίον·

„Τὸ γὰρ δὴ σεσοβημένον καὶ παρηλλαχὸς ἐν ἡμῖν καὶ ἀπει-
θὲς τῷ λόγῳ οὐχ ἦττον ἐπὶ τῆς ἡδονῆς καταγίνεται.”
καὶ πάλιν·

„Οὕτω γὰρ ἐξιστάμεθα καὶ ἔξω γινόμεθα ἑαυτῶν καὶ τε-
λέως ἀποτυφλούμεθα ἐν τοῖς σφαλλομένοις, ὥστ’ ἔστιν ὅτε
σπόγγον ἔχοντες ἢ ἔριον ἐν ταῖς χερσὶν τοῦτο διαράμενοι
βάλλομεν ὡς δὴ τι περᾶνουντες δι’ αὐτῶν· εἰ δ’ ἐτυγχάνομεν
μάχαιραν ἔχοντες ἢ ἄλλο τι, τούτῳ ἂν ἐχρησάμεθα παρα-
πλησίως.”

καὶ ἐφεξῆς·

„Πολλάκις δὲ κατὰ τὴν τοιαύτην τυφλότητα τὰς κλεῖς
δάκνομεν, καὶ τὰς θύρας τύπτομεν, οὐ ταχὺ αὐτῶν ἀνοιγο-
μένων, πρὸς τε τοὺς λίθους ἐὰν προσπταίσωμεν, τιμωρητικῶς
προσφερόμεθα καταγνύντες καὶ ῥιπτοῦντες αὐτοὺς εἰς τινὰς
τόπους, καὶ ἐπιλέγοντες καθ’ ἕκαστα τούτων ἀτοπώτατα.”

ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς ἐξῆς φησιν·

„Ἐννοήσῃς δ’ ἂν τις ἐκ τῶν τοιούτων καὶ τὴν ἐν τοῖς
πάθεσιν ἀλογιστίαν, καὶ ὡς ἐν τοῖς τοιούτοις ἀποτυφλούμεθα
καιροῖς, ὡς ἂν ἕτεροί τινες γεγονότες τῶν προδιαλελογισ-
μένων.”

ὅλως δ’ εἴτις ἐκλέγοι πάντα καὶ παραγράφοι νῦν, ὅσα κατὰ τὸ
περὶ π. βιβλίον εἴρηται αὐτῶ, μαχόμενα μὲν οἷς αὐτὸς ὑπέθετο δόγ-
μασιν, ὁμολογοῦντα δὲ τοῖς τε φαινομένοις ἐναργῶς καὶ τῇ Πλάτωνος
δόξῃ, μῆκος ἂν ἀμετρόν τι γένοιτο τοῦ βιβλίου. μεστὸν γὰρ ἔστιν
αὐτῶ τὸ γράμμα τῶν τε [καὶ] κρίσεων ἐξίστασθαι λέγοντι καὶ τῶν
προδιαλελογισμένων διὰ τὸν θυμὸν ἢ τὴν ἐπιθυμίαν ἢ τὴν ἡδονήν,
ἢ τι τοιοῦτον etc.

Galenus de H. et Plat. decr. IV 5 (144) p. 366 Mü. Cum

de motu in affectibus verba facit, dicit: τῆς ἀμέτρου καί, ὡς αὐτὸς
εἴωθεν ὀνομάζειν, ἐκφόρου κινήσεως. — ἢ δ’ οὖν ῥῆσις ἢ κατὰ
τὸ θεραπευτικὸν τῶν παθῶν βιβλίον ὧδ’ ἔχει·

„Οἰκείως δὲ καὶ ὄρμη πλεονάζουσα λέγεται εἶναι τὸ πά-
θος, ὡς ἂν τις ἐπὶ τῶν ἐκφερομένων κινήσεων πλεονάζουσαν
κίνησιν εἴποι, τοῦ πλεονασμοῦ ἐν αὐτῇ γινομένου κατὰ τὴν
τοῦ λόγου ἀποστροφὴν καὶ τὸ ἄνευ τοῦ πλεονασμοῦ τούτου
σωστικόν. ὑπερβαίνουσα γὰρ τὸν λόγον ἢ ὄρμη καὶ παρὰ τοῦ-
τον ἀθρόως φερομένη οἰκείως τ’ ἂν πλεονάζειν ῥηθείη καὶ
κατὰ τοῦτο παρὰ φύσιν γίγνεσθαι καὶ εἶναι ἄλογος, ὡς ὑπο-
γράφομεν.”

Galenus de H. et Plat. decr. IV 5 (144) p. 368 M. τὴν μὲν

οὖν ἐκ τοῦ πρώτου περὶ παθῶν ῥήσιν, ἔνθα φησὶν χωρὶς κρίσεως γίνεσθαι τὰ πάθη, παρεθέμην ἔμπροσθεν. ὅτι δὲ καὶ κατὰ τὸ θεραπευτικὸν αὐτοῦ βιβλίον, ὃ δὴ καὶ ἠθικὸν ἐπιγράφεται, τῆς αὐτῆς δόξης ἔχεται, μαθεῖν ἔστιν ἐκ τῆσδε τῆς ῥήσεως.

(145) „Οὐ γὰρ ἐν τῷ κρίνειν ἀγαθὰ ἕκαστα τούτων λέγεται ἀρρώσθημα ταῦτα, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπὶ πλέον ἐκπεπτωκέναι πρὸς ταῦτα τοῦ κατὰ φύσιν.”

(Quae si quis falso interpretatus sit,) ἐκ τῶν ἐπιφερομένων ἢ γνώμη τοῦ Χρυσίππου καταφανήσεται

„Ὅθεν οὐκ ἀλόγως γυναικομανεῖς τινες λέγονται καὶ ὀρθομανεῖς.”

— — Ἀλλὰ νῆ Δία ἴσως ἂν τις φήσειε, τὸ μανιῶδες οὐ διὰ τὴν ἄλογον γίνεσθαι δύναμιν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκεν ἐξηχθαι τὴν τε κρίσιν καὶ τὴν δόξαν, ὡς εἰ καὶ οὕτως ἔλεγεν, ἀρρώσθημα γίνεσθαι κατὰ τὴν ψυχὴν οὐχ ἀπλῶς τῷ ψευδῶς ὑπειληφέναι περὶ τινων, ὡς ἀγαθῶν ἢ κακῶν, ἀλλὰ τῷ μέγιστα νομίζειν αὐτά· μηδὲ πω γὰρ ἀρρώσθημα τὴν περὶ τῶν χρημάτων εἶναι δόξαν, ὡς ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐπειδὴν τις αὐτὰ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι νομίζει καὶ μηδὲ ζῆν ἄξιον ὑπολαμβάνη τῷ στέρηθέντι χρημάτων. ἐν τούτῳ γὰρ συνίστασθαι τὴν τε φιλοχρηματίαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν ἀρρώσθημα οὐσας. Ἀλλὰ τῷ ταῦτα φάσκοντι Ποσειδώνιος ἀντιλέγων ὧδέ πως φησι· τοιούτων δ' ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου λεγομένων etc.

Posidonius apud Galenum de h. et Plat. decr. IV 7 p. 391 Mü.

ὁ γοῦν ὄρος οὗτος, φησὶν, ὁ τῆς ἄτης, ὡσπερ οὖν καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν παθῶν, ὑπὸ τε Ζήνωνος εἰρημένοι καὶ πρὸς τοῦ Χρυσίππου γεγραμμένοι, σαφῶς ἐξελέγχουσι τὴν γνώμην αὐτοῦ. „δόξαν γὰρ εἶναι πρόσφατον, τοῦ κακὸν αὐτῷ παρεῖναι,” φησὶ τὴν λύπην. ἐν ᾧ καὶ συντομώτερον ἐνίστε λέγοντες ὧδέ πως προφέρονται· „λύπη ἐστὶ δόξα πρόσφατος κακοῦ παρουσίας.” εἶναι μὲν δὴ τὸ πρόσφατόν φησι „τὸ ὑπόγυον κατὰ τὸν χρόνον,” ἀξιοῖ δὲ (sc. Posidonius) τὴν αἰτίαν ὑπ' αὐτῶν ῥηθῆναι, δι' ἣν ἢ τοῦ κακοῦ δόξα πρόσφατος μὲν οὐσα συστέλλει τε τὴν ψυχὴν καὶ λύπην ἐργάζεται, χρονισθεῖσα δ' ἢ οὐδ' ὅλως ἢ οὐκ ἔθ' ὁμοίως συστέλλει. καίτοι οὐδὲ τὸ πρόσφατον ἐχρῆν ἐγκεῖσθαι κατὰ τὸν ὄρον, εἴπερ ἀληθῆ τὰ Χρυσίππου. κατὰ γὰρ τὴν γνώμην αὐτοῦ μᾶλλον τοῦ μεγάλου κακοῦ ἢ ἀνυπομονήτου ἢ ἀκαρτερήτου, καθάπερ αὐτὸς εἴωθεν ὀνομάζειν, τὴν λύπην εἰρησθαι ἔδει δόξαν, οὐ προσφάτου. ἔνθα καὶ διχόθεν ὁ Ποσειδώνιος ἀντιλέγει τῷ Χρυσίππῳ, κατὰ μὲν τοῦτον τὸν δεύτερον ὀρισμὸν ἀναμνήσκων τῶν τε σοφῶν καὶ τῶν προκοπτόντων, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται· οἱ μὲν γὰρ ἐν μεγίστοις ἀγαθοῖς, οἱ δ' ἐν μεγίστοις κακοῖς ἑαυτοὺς ὑπολαμβάνοντες εἶναι, ὅμως οὐ γίνονται διὰ τοῦτ' ἐν πάθει· κατὰ δὲ τὸν πρώτον ἐρωτᾷ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὐχ ἢ τῆς τοῦ κακοῦ παρουσίας δόξα τὴν λύπην, ἀλλ' ἢ πρόσφατος ἐργάζεται μόνη etc.

Galenus de Platonis et Hippocr. plac. IV 7 p. 392 M. καί

φησι διότι πᾶν τὸ ἀμελέτητον καὶ ξένον ἀθρόως προσπίπτον ἐκπίπτει τε καὶ τῶν παλαιῶν ἐξίστησι κρίσεων, ἀσκηθὲν δὲ καὶ συνεθισθὲν καὶ χρονίσαν ἢ οὐδ' ὄλως ἐξίστησιν, ὡς κατὰ πάθος κινεῖν, ἢ ἐπὶ μικρὸν κομιδῇ· διὸ καὶ προενδημεῖν δεῖν φησι τοῖς πράγμασι μήπω τε παροῦσιν οἷον παροῦσι χρῆσθαι. βούλεται δὲ τὸ προενδημεῖν ῥῆμα τῷ Ποσειδωνίῳ τὸ οἷον προαναπλάττειν τε καὶ προτυποῦν τὸ πρᾶγμα παρ' ἑαυτῷ τὸ μέλλον γενήσεσθαι καὶ ὡς πρὸς ἤδη γενόμενον ἔθισμόν τινα ποιεῖσθαι κατὰ βραχύ. διὸ καὶ τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου παρείληφεν ἐνταῦθα, ὡς ἄρα τινὸς ἀναγγεῖλαντος αὐτῷ τεθνάναι τὸν υἱὸν εὐμάλα καθεστηκότως εἶπεν „ἦδεν θνητὸν γεννήσας” καὶ ὡς τοῦτο λαβὼν Εὐριπίδης τὸ νόημα τὸν Θησέα πεποίηκε λέγοντα· (Eur. fr. 392 N)

ἐγὼ δὲ <τοῦτο> παρὰ σοφοῦ τινος μαθὼν
εἰς φροντίδας νοῦν συμφορὰς τ' ἐβαλλόμεν,
φυγὰς τ' ἑμαυτῷ προστιθεὶς πάτρας ἐμῆς
θανάτους τ' ἀώρους καὶ κακὰς ἄλλας ὁδοῦς,
ὥστ' εἴ τι πάσχοιμ' ὧν ἐδόξαζόν ποτε
μή μοι νεῶρες προσπεσὸν ψυχὴν δάκοι.”

οὕτω δὲ εἰρησθῆναι φησι καὶ τὰ τοιαῦτα· (Eur. fr. 818 N)

„εἰ μὲν τόδ' ἤμαρ πρῶτον ἦν κακουμένη
καὶ μὴ μακρὰν δὴ διὰ πόνων ἐναυστόλουν,
εἰκὸς σφαδάζειν ἦν ἂν ὡς νεόζυγα
πῶλον, χαλινὸν ἀρτίως δεδεγμένον·
νῦν δ' ἀμβλύς εἰμι καὶ κατηρτυκῶς κακῶν”

ἔσθ' ὅτε τὰ τοιαῦτα· (Eur. Alc. 1085)

μακρὸς
χρόνος μαλάξει· νῦν δ' ἔτ' ἠβάσκει κακόν.

Cicero Tusculan. disput. IV 5, 9. *Chrysiippus et Stoici, cum de animi perturbationibus disputant, magnam partem in his partendis et definiendis occupati sunt; illa eorum perexigua oratio est, qua medeantur animis nec eos turbulentos esse patiantur.*

Cicero Tusculan. disput. IV 29, 63. *quodque vetat Chrysiippus ad recentes quasi tumores animi remedium adhibere, id nos fecimus etc.*

Cicero Tusculan. disput. III 25, 61. *Omnibus enim modis fulciendi sunt qui ruunt nec cohaerere possunt propter magnitudinem aegritudinis. Ex quo ipsam aegritudinem λύπην Chrysiippus, quasi solutionem totius hominis, appellatam putat.*

Cicero Tusculan. disput. III 31, 76. *Chrysiippus autem caput esse censet in consolando, detrahare illam opinionem maerenti, si se officio fungi putet iusto atque debito.*

Cicero Tusculan. disp. III 25, 59. *Quocirca Carneades, ut video nostrum scribere Antiochum, reprehendere Chrysiippum solebat, laudantem Euripideum carmen illud:*

*Mortalis nemo est, quem non attingit dolor
Morbusque; multis sunt humandi liberi,
Rursum creandi; morsque est finita omnibus;*

Quae generi humano angorem nequiquam afferunt.

Reddenda terrae est terra: tum vita omnibus

Metenda, ut fruges. Sic iubet Necescitas.

60. *Negabat genus hoc orationis quicquam omnino ad levandam aegritudinem pertinere.*

Cicero Tusculan. disput. IV 29, 62. Quare omnium philosophorum, ut ante dixi, una ratio est medendi, ut nihil, quale sit illud, quod perturbet animum, sed de ipsa sit perturbatione dicendum. Itaque primum in ipsa cupiditate, cum id solum agitur, ut ea tollatur, non est quaerendum, bonum illud necne sit, quod libidinem moveat; sed libido ipsa tollenda est, ut sive, quod honestum est, id sit summum bonum, sive voluptas, sive horum utrumque coniunctum, sive tria illa genera bonorum, tamen, etiamsi virtutis ipsius vehementior appetitus sit, eadem sit omnibus ad deterrendum adhibenda oratio.

Olympiodorus in Plat. Alcib. Vol. II p. 54 Creuzer. Ἰστέον γὰρ ὅτι—τρεις εἰσι τρόποι καθάρσεως, Πυθαγορικός, Σωκρατικός, Περιπατητικός ἦτοι Στωϊκός· καὶ ὁ μὲν Σ τ ω ἰ κ ὸ ς διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία ἰᾶται, τῷ μὲν θυμῷ τὴν ἐπιθυμίαν ἐπάγων καὶ οὕτω μαλάσσει αὐτήν, τὴν δὲ ἐπιθυμίαν τῷ θυμῷ καὶ οὕτω ῥωννύει αὐτήν καὶ ἀνάγων πρὸς τὸ ἀνδρικώτερον, δίκην τῶν κεκαμμένων ῥάβδων, ἃς οἱ θέλοντες εὐθῦναι πρὸς τὸ ἐναντίον περιλυγίζουσιν, ἵνα ἐκ τῆς εἰς τὸ ἐναντίον περιφορᾶς τὸ σύμμετρον ἀναφανῇ. Οὕτω καὶ ἐπὶ ψυχῆς ἐκ τοῦ τοιοῦτου τρόπου ἁρμονίαν ἐμποιοῦν ἐπετήδευον.

Clemens Al. Strom. VII 17 p. 893. Pott. τριττὴ δὲ θεραπεία οἰήσεως, καθάπερ καὶ παντὸς πάθους· μάθησις τε τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ πῶς ἂν ἐξαιρεθεῖ τούτου· καὶ τρίτον ἢ ἄσκησις τῆς ψυχῆς καὶ ὁ ἐθισμὸς πρὸς <τὸ> τοῖς κριθεῖσιν ὀρθῶς ἔχειν ἀκολουθεῖν δύνασθαι.